

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Antwerpen

Kasteelpark Jeanne de Merode

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed | Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Antwerpen
Kasteelpark Jeanne de Merode

Titel: Kasteelpark Jeanne de Merode

Provincie: Antwerpen

Gemeente: Westerlo

Deelgemeente: Westerlo

De Merode (familie)Opdrachtgever

Bron: Schepping: 2012-12-03

Bijwerken: 2017-05-30

URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134018>

Coördinaten: Breedte: 4.91182259154

Lengte: 51.0904635259

Primaire tekst

Gemeentelijk openbaar park, rond 1910 als kasteelpark met boomgaard en moestuin aangelegd bij een neogotisch kasteel van architect Pierre Langerock.

Situering

De uit West-Duitsland afkomstige familie de Merode verwierf reeds in de 15de eeuw de macht over de heerlijkheid Westerlo-Herselt en vestigde zich in het kasteel de Merode. De familie drukte zijn stempel op de omgeving door onder meer de aanleg van verschillende dreven in de 18de eeuw, waaronder de Beeltjensdreef uit 1721 die het park langs de zuidzijde afbakent. Ook de aanleg met stervormig drevenpatroon ten westen van het kasteel van Jeanne de Merode dateert uit dezelfde periode.

In 1909-1911 liet gravin Jeanne de Merode (°1853 – †1944) op een trapeziumvormig perceel grenzend aan de Boerenkrijglaan, Hollandse dreef en de Beeltjensdreef (deels de Merodedreef) een nieuw kasteel oprichten. Het neogotisch ontwerp van architect Pierre Langerock (°1859 – †1923) is geïnspireerd op een gevel van de nabijgelegen Abdij van Tongerlo. Het landhuis dat als het 'Nieuw kasteel' van Westerlo bekend staat bezat een domein van op dat moment 6,65 hectare. Bij haar overlijden liet de gravin haar landhuis na aan de zusters augustinessen die er een rusthuis voor priesters inrichtten. Sinds 1973 doet het gebouw dienst als gemeentehuis van Westerlo, het omringende kasteelpark is als gemeentepark in gebruik. De gronden ten westen van het kasteel zijn door de gemeente aangewend voor de inplanting van een sporthal en bibliotheek met parking. Aan de achterzijde van het gemeentehuis werd een cafetaria met petanquebaan en fietsenstalling opgericht.

Aanleg en evolutie van het domein

Een eerste spoor van de aanleg van het domein vinden we in de mutatieschets uit 1910, waar de bouw van de portierswoning, rechts van de ingang wordt geregistreerd. Terzelfdertijd worden aan de Hollandse dreef een washuis en aanpalende hovenierswoning ingetekend. Het omringende perceel (870b) was op dat moment al aangeduid als 'tuin', te lezen als moestuin. Twee jaar later, op de mutatieschets van 1912, is de volledige aanleg van het domein zichtbaar. Het kasteel ligt te midden van drie omringende percelen bouwland (nummers 872, 873 en 874a), die tot 'lustgrond' omgevormd worden. Ten noorden verschijnt in de as van het kasteel een pomphuis, dat in de kadastrale legger eerst als 'water met elektrische motor' wordt aangeduid, later wordt deze aanduiding doorstreept en vervangen door 'waterbak'. In de moestuin worden de hovenierswoning en het washuis tot één woning samengevoegd. Parallel met de straat en ten oosten van deze woning zijn op de mutatieschets broeikassen ingetekend. Het perceel ten zuiden van de moestuin en centraal ten westen van het kasteel krijgt een invulling

als boomgaard (nummer 871h). Een L-vormig kippenhok ten westen van het kasteel, dat in een mutatieschets van 1930 wordt vastgelegd, vervolledigt de constellatie.

Volgens de stafkaart van 1930 was het domein toegankelijk via een hoofdtoegang aan de Boerenkrijglaan en twee ondergeschikte toegangen via de Beeltjensdreef, waarvan nog één aanwezig is. Beide poorten zijn samengesteld uit giet- en smeedijzer en werden uitgevoerd door de Turnhouse firma J. Janssens in neogotische stijl. Deze firma werkte eveneens het ontwerp van Pierre Langerock uit voor het hek van het kasteel Du Four in Retie. De hekpijlers van de hoofdtoegang bestaan uit twee zware ronde centrale kolommen met achthoekige basis en bekroond met recente lantaarns waaraan de centrale hekvlugels bevestigd zijn. De deurvleugels staan tussen de centrale pijlers en twee minder zware en lagere ronde kolommen met achthoekige basis en bekroond met een kruisbloem. De pijlers van de secundaire poort zijn identiek aan de twee minder zware en lagere ronde kolommen met achthoekige basis en bekroond met een kruisbloem. Beide poorten zijn zwart geverfd. Alle pijlers zijn geschoord met gesmede vierkante staven die voorzien zijn van voluten en tegenkrullen en zijn vastgezet in fraai gevormde en gefrijnde blauwe hardstenen voetstukken. De poortvleugels bestaan uit vierkante stijlen en regels en ronde spijlen en spijltjes. Ook aan de Hollandse dreef ter hoogte van de moestuin was een toegang, getuige de twee hekpijlers bekroond met een kruisbloem die nog in situ bewaard zijn ten oosten van de voormalige hovenierswoning.

Het op de kaart zichtbare padenpatroon is nog deels aanwezig. Twee parallelle wegen flankeren de *bowling green*, terwijl een licht gebogen pad vanaf de ingang rondom het kasteel loopt, enerzijds terug aansluitend bij het pad langs de *bowling green* en anderzijds afbuigend naar de secundaire ingang aan de Beeltjensdreef. Volgens deze stafkaart werd het bijgebouwtje achter de hovenierswoning uitgebreid met een serre. Ook de L-vormige fruitmuur die haaks op de straat pal naast de hovenierswoning loopt, staat op deze kaart weergegeven. Van de in 1912 gekadastreerde boomgaard is op dit plan geen spoor. Naar verluidt bracht de toenmalige tuinman F. Verrezen na de Eerste Wereldoorlog een aantal veranderingen in de oorspronkelijke parkaanleg aan.

De bestaande toestand

De hoofdtoegang aan de Boerenkrijglaan geeft via het fraaie hek toegang tot een voortuin bestaande uit een *bowling green* met langs de randen alternerend haagjes van liguster en breed kogelvormig gesnoeide hulsten. Doorheen de *bowling green* lopen twee parallelle voetwegen, loodrecht op het kasteel, ieder geflankeerd door vijf smal kegelvormig gesnoeide haagbeuken. Vergelijkingen met oude postkaarten doen vermoeden dat de oorspronkelijke *bowling green* later verbreed werd. Naar aanleiding van het 1000-jarige bestaan van Westerlo werd in 1995 voor het kasteel een fontein met halfmond bassin van blauwe hardsteen en bijhorend kunstwerk van Rik Poot aangelegd.

Het kasteel zelf is aangekleed met een groene rand die vooraan bestaat uit een vakbeplanting van palm (*Buxus sempervirens* 'Sempervirens') met accenten van bolvormig gesnoeide palm (*Buxus rotundifolia*), achteraan worden vlakken met laag blijvende taxus (*Taxus baccata* 'Adpressa') afgewisseld met gewone taxus (*Taxus baccata*). De paden op de stafkaart van 1930 zijn deels nog bewaard, de bedding werd wel verbreed. Enkel de boord rond het kasteel bestaat nog uit de grotendeels oorspronkelijke verharding van platines in gres, gevat in gefrijnde boordstenen van blauwe hardsteen, af en toe vervangen door betonnen exemplaren. De wegen ten oosten vooraan het kasteel en ten westen achteraan worden langs weerszijden vergezeld van kastanjes. Deze 'kastanjelaantjes' bestaan uit een (vermoedelijk) afwisselende aanplanting van rode bastaardpaardenkastanje (*Aesculus carnea* (x)) en witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*). Vooraan het kasteel bevindt zich ten zuiden van de *bowling green* een parkbos afgeboord met een rand van sneeuwbes, oorspronkelijk met een langgerekt open middendeel. Het bomenbestand bestaat uit een ongeveer evenredige mengeling van bruine en gewone beuk (*Fagus sylvatica*), grootbladige linde (*Tilia platyphyllos*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), zomereik (*Quercus robur*), wintereik (*Quercus petraea*) en gewone robinia (*Robinia pseudoacacia*). De struiklaag bestaat uit aanplanting en opslag van blauwe rododendrons (*Rhododendron ponticum* en hybriden), grootbladige klimop, mahoniestruik (*Mahonia japonica*), laurierkers (*Prunus laurocerasus*) en scherpe hulst (*Ilex aquifolium*).

De aanleg ten westen van het kasteel bevat ook een aantal fijnsparren (*Picea abies*), een tamme kastanje (*Castanea sativa*), gewone esdoorns (*Acer pseudoplatanus*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), Californische cipres (*Chamaecyparis lawsoniana*), gewone hazelaar (*Corylus avellana*), trompetboom (*Catalpa bignonioides*), bamboe (*Pseudosassa japonica*) en een jonge amberboom (*Liquidambar styraciflua*). Een groot deel van deze aanplanting dateert vermoedelijk van na 1973. Ten noorden

van het kasteel ligt een eerder kleine, langwerpige vijver met een oeverbeplanting van oude en jonge treurwilgen en twee cCanadapopulieren. Parallel met de Hollandse dreef bevindt zich bij de voormalige schaapskooi en pomphuis een boomgaard met halfhoogstambomen, voornamelijk appelbomen maar ook twee mispels met voetent.

Ten noordwesten van het kasteel loopt parallel met de Hollandse dreef een fruitmuur met penanten en afgedekt met dakpannen over een afstand van circa 70 meter, die vervolgens afbuigt en haaks op de straat nog 95 meter doorloopt. De muur in strengpers baksteen is langs de zuidzijde voorzien van fruihaken. Het deel haaks op de straat vertoont geen sporen van haken, wel bevinden zich er nog een drietal oude leiperen, vermoedelijk uit het interbellum.

Merkwaardige bomen

In het park komen verschillende merkwaardige bomen voor. Het vermelde cijfer in het vet geeft de stamomtrek in centimeter weer, gemeten op 1,50 meter hoogte (opname in 2013). Het gaat om:

- rode bastaardpaardenkastanje (*Aesculus carnea* (x)) **195**
- witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) **235**
- gewone beuk (*Fagus sylvatica*) **279**
- grootbladige linde (*Tilia platyphyllos*) **215**
- Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) **299**
- zomereik (*Quercus robur*) **218**
- fijnspar (*Picea abies*) **160** (met klimop)
- tamme kastanje (*Castanea sativa*) **292**
- Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) **440**
- trompetboom (*Catalpa bignonioides*) **170**

Auteur: Michiels, Marijke

Auteur: van den Bossche, Herman

Datum: 2013

Titel Text: Kasteelpark Jeanne de Merode

Grafische documenten

Uitgegroeide haag in het gemeentepark van Westerlo (Kinnaer, Anse, 07-01-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Hovenierswoning (Kinnaer, Anse, 06-02-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Oudere fruitboom in perk (Kinnaer, Anse, 06-02-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Antwerpen
Kasteelpark Jeanne de Merode

Hekpijlers, restanten van de toegangspoort (Kinnaer, Anse, 06-02-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Fruitmuur met restant leifruit (Kinnaer, Anse, 07-01-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bowling green voor het kasteel (Kinnaer, Anse, 07-01-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Achterzijde serre (Kinnaer, Anse, 06-02-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadasterarchief Antwerpen, Mutatieschetsen Westerlo, afdeling XI (Gent), 1934/12, 1935/58 en 1956/58.

Kadasterarchief Antwerpen, Leggers Antwerpen, afdeling XXV (Borgerhout), artikels 5219 en 5244.

S.N. 2011: *100 jaar kasteel Gravin Jeanne de Merode, nu gemeentehuis van Westerlo*, Gemeentebestuur van Westerlo en Heemkring Ansfried Westerlo.

VANNOPPEN H. s.d.: *Het kasteel van Westerlo en de prinsen de Merode*, Heemkring Ansfried Westerlo.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/4624>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/104277>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135375>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300835>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/41203>

Beknopte karakterisering

Datering: vóór WO I

Typologie: boomgaarden, bowling greens, dreven, fontein, fruitmuren, hekken, hekpijlers, hovenierswoningen, leifruit, openbare parken, opgaande bomen, pomphuizen, vijvers